

SLÆDESPØRET

Nr. 52

November 2020

16. årgang

Knud Rasmussen Selskabet

Indholdsfortegnelse

Mindeord ved Kunstneren Ananguaq Høegs død.....	335
Knud Rasmussen som feltarbejder blandt kobbereskimoer	337
En isbjørnetjeneste.....	341
Før ringe viden om Hans Egede.....	345
Moskusoksejagten i Kangerlussuaq.....	347
Rensdyrjagten i Nuukfjorden	348
Møbelsnedker og sygeplejerske på én gang.....	350
Kunst i læ af polarcirklen.....	351

Juullimi Pilluarit, Buorrit Juovllat, C Рождеством – endnu er der et par dage til jul, men i realiteten er dette nummer af Slædesporet vores jule nummer. Derfor denne julehilsen på flere af polarfolkernes vigtigste sprog: grønlandsk, nordsamisk og russisk. Og herfra redaktionen skal der også lyde en glædelig jul til jer alle sammen. Det har været et turbulent år med corona pandemien, der tvang os til at indstille vores filmaftner i Kramer Hus. Det var nødvendigt, men i det nye år skal vi nok finde på en måde at forsætte denne aktivitet. Året der gik var også turbulent på andre områder. Eskimo-is debatten rasede i medierne og der blev smidt maling i hovedet på både Hans Egede i Nuuk og København samt på Knud Rasmussen i Hundested. Vi mener, at disse episoder er så påtrængende, at vi her i nummeret har givet spalteplads til forskellige overvejelser om sommerens markeringer af politisk identitet. Eskimo debatten i Grønland ligner meget samme debat andre steder i f.eks. Canada. Lars Emil Johansen erklærede i Kristelig Dagblad, at han var eskimo og ingen skulle tage det fra ham. Lignende udtalelser har man fra det canadiske selvstyre område Nunavut, hvor inuit-ellers er en almindelig betegnelse. Lorne Kusugak fra Nunavuts lovgivende forsamling udtaler, at han er stolt af at være en eskimo. Bare for at nuancere debatten lidt.

Kilaasi

Forside billede

Billedet viser Arnannguaq_Høegh Foto Leiff Josefsen Sermitsiaq

De i artiklerne fremsatte synspunkter er forfatternes egne og dækker ikke nødvendigvis Knud Rasmussen Selskabets synspunkter.

Eftertryk af artikler kun med forfatterens tilladelse
Layout: Erik Fleischer
Oplag: 300 eks. ISSN 1603-9246

Mindeord ved Kunstnren Anannguaq Høeghs død

Af Claus Oreskov

Grønland og rigsfællesskabet har ved Anannguaq Høeghs død 15. oktober, mistet en betydelig kunstner og kunstpædagog. Hun var ualmindelig vellidt af elever og forældre på Grønlands Kunstskele i Nuuk, hvor hun fra 1991 var daglig leder. Hendes kunstneriske virke spændte vidt: grafik, litografi, dybtryk, serigræfi, foto- og videokunst, glas- og stenmosaik, keramik, stentøj, maleri, mixed media m.m.

ger mange forskellige steder.

Inden det kom så vidt, gennemgik hun en mangesidet kunstnerisk og personlig udvikling. Som ganske ung tog hun til Canada og blev uddannet på Graphic Workshop, Cape Dorset, i og på Nova Scotia College of Art and Design. Senere tog hun uddannelsen på Kunstpædagogisk Skole på Københavns Kunstakademi 1982-1985.

Umiddelbart er der stor forskel på hendes ungdomsværker og dem fra en moden alder, som et eklatant stilbrud. Den meget dekorative stilart med fantastiske tupilak lignende væsner afløstes af mere

Billede af Anannguaq Høegh

Hun blev født 1956 i Qaqortoq i Sydgrønland, men hendes kunst nåede langt ud i verden på udstillin-

sublime mentale landskaber ofte relateret til grønlandske mytologier og natur. Dog alle hendes værker har noget håndgribe-

ligt helstøbt over sig, noget der ikke lader sig gendrive. Hun vil os noget, værkerne rækker ud efter os! ”Kompromisløs når snakken var om kunst”, sådan husker formanden for Grønlands Kunstnersammenslutning, ”Kimik” Miki Jacobsen Arnannguaq.

Herboende grønlandske kunstner Naja Abelsen skriver på sin Facebook

”En af Grønlands dygtigste kunstnere er her ikke mere. Havde og har stor respekt for hendes meget professionelle tilgang til kunstnervirket.”

Som ung medvirkede hun på flere pladeindspilninger fra de politiske Aasivik stævner, ligesom hun har lavet ikke så lidt politisk kunst.

Karl Frederik Danielsen (Naalakkersuisoq for Uddannelse, Kultur) skriver i en

”Hun havde sin egen stærke mening om, hvordan tingene er og burde være eller gøres, professionelt og privat”.

Stærke meninger men sandelig også en stærk og udtryksfuld stemme. Hun behøvede ikke at tale højt uden man genkendte Arnannguaqs stemme i en stor forsamling. Som ung albuede jeg mig altid derhen, hvor jeg kunne høre hun var. Så sad jeg og lyttede til hendes fabulerende og medrivende historier, fra hendes tid i Canada. Hun havde ikke kun været på kunst skoler der, men bl.a. også boet på Mohawk indianernes reservat Akwesasne, som dengang var midtpunktet for verdens oprindelige folks politiske aktiviteter. At den stemme nu er blevet tavs, er ubegribeligt for mig og mange andre.

*Arnannguaq Høegh viser dronningen sine arbejder
Dronning besøg 2011 Foto Leiff Josefsen*

minderune at:

Knud Rasmussen som feltarbejder blandt kobber eskimoerne

Af Claus Oreskov

Da de tre grønlandere Arnarulunnguaq, Qâvigarssuaq (Miteq) og Kununguak (Knud Rasmussen) den 1. november 1923 med hundeslæder østfra kørte ind på kobber eskimoernes landområder var humøret og forventningerne høje. De blev ikke skuffet, foran ventede mange fornøjelige og lærerige stunder sammen med de folk, de var kommet for at lære

anvendes fuldt ud.

Det var blandt Hudsonbugtens indbyggere, hvor ekspeditionen havde arbejdet længst, at Knud Rasmussen udviklede sin helt egne feltarbejdes metoder. Med sig fra Grønland havde han en del erfaringer især med indsamling af myter og sagn, men han havde aldrig før prøvet kræfter med virkelig etnografisk arbejde. De mål han havde sat sig for 5. Thule ekspedition, krævede noget andet og mere end han hidtil havde beskæftiget sig med. Det var især erfaringerne fra samværet med Iglulik åndemaneren Ava og dennes

Ekspeditionens tungt lastede slæde med etnografika til Nationalmuseet. Forrest Knud Rasmussen, til venstre Arnarulunnguaq og til højre Qâvigarssuaq. Foto Leo Hansen.

at kende.

Erfarne feltarbejdere

De havde været over 2 år undervejs, og Knud Rasmussen følte sig nu fuldstændig sagkyndig som etnografisk feltarbejder. De første famlende forsøg på feltarbejdets vanskelige vej lå langt bagude og al den erfaring, der var indhøstet, kunne nu

kone Orulo, der banede vej for Knud Rasmussens håndtering af feltarbejdets udfordringer. *)

Selvlært men ingen amatør

Man bør huske, at Knud Rasmussen var selvlært, men det samme er enhver etno-

graf når det kommer til feltarbejdesituationen. Det er meget godt med teoretiske studier og metodelære, men i felten er der så mange variable parameter, at enhver etnograf opfinder sin egen metode i felten tilpasset forholdene.

Knud førte to forskellige notesbøger på ekspeditionen, en med etnografiske optegnelser og en dissideret rejsedagbog. Denne kloge systematik gjorde arbejdet med at skrive lettere, da han senere skulle bearbejde sit eget værk.

Tatilqaq Knud Rasmussens informant fra kobber eskimoernes land Foto Leo Hansen

Etnografiske skildringer

Knud er meget optaget af mentalitet eller hvad man tidligere kaldte sjælelivet. Han beskriver flere episoder omkring vold og drab begået i ophidset sindsstemning.

Ligesom han bemærker, at latteren kan afløse raseriet på et splitsekund og dermed afværge en potentiel voldsepisode. Efterfølgende sidestiller han disse hændelser med vores (den hvide mand) og kobber eskimoernes egen moral. Knud Rasmussen går bag om hændelserne og ser dem inde fra samfundets egen normsæt. Med dette normsæt bedømmer han så de pågældende personer, der er tale om. I et tilfælde fremhæver han flere episoder med drab og konkluderer, at drabsmændene ikke var en svøbe for samfundet men tværtimod gruppens aller bedste støtter. Her er det lykkedes Knud at komme helt ind i nerven på det anderledes og så at sige krænge anderledeshed af så kulturen bliver forståelig.

Rå fakta som metode

En del af informanternes udsagn gengives direkte, således som Knud Rasmussen har optegnet dem. Man kan sige, at det var hans metode at fremlægge de rå fakta så uberørte som muligt. Andre forskere kunne så bearbejde materialet efter alle kunstens regler.

Når man oversætter og meddeler kultur, vil der altid opstå masser af forvekslinger også i Knud Rasmussens tilfælde. Vel var det en styrke, at han havde en grundig indsigt i begge kulturer hvorimellem han tolkede og fremlagde, men det var alligevel uundgåeligt med forvekslinger. Derfor optegnede Knud Rasmussen meget af den indsamlede viden på lokal dialekten. Hertil brugte han en hjemmelavet lydskrift (med afsæt i grønlandsk) og det virker faktisk. Er der tvivlsspørgsmål kan man altså slå efter på original sproget. Meget tættere på en troværdig fremstil-

ling af kulturer og samfund kan man ikke komme, og det er de færreste etnografer der har formået noget lignede.

Hertil kommer så den nøjagtighed der er Knud Rasmussens særkende, hvor helheden tager form gennem en stor detaljerigdom. Herom siger han selv: ”For rigtig at forstå disse mennesker gælder det her, at det er alle de mange små detaljer, lige fra tilsyneladende ligegyldige jagtskikke og til tabu regler, der skildret i hele deres omfattende udførlighed netop giver den helhed, som de selv finder i deres tilværelse”.

Latteren som formidler og problemknuser

Knud Rasmussens grønlandske baggrund gav ham et middel i hende han anvendte i alle de inuit samfund han besøgte under den store slæderejse gennem Canada, Alaska og sågar i Rusland – nemlig latteren. For ham var det ikke noget tillært at le på grønlandsk, det var noget naturligt der kom helt af sig selv på det rette sted. Netop latteren har alle inuit som fælles kultur og også koden til at bruge den rigtig.

Her hos kobber eskimoerne var smilet og latteren særlig værdsat. Knud fortæller, at de ”ligefrem strålede af humør”. Et andet sted, hvor de akkurat var ankommet til en boplads, skriver han: ”snart var jeg midtpunkt i en kaskade af latter, udråb og spørgsmål”. På samme boplads kommer en kvinde hen til Knud og spørger mundret: ”Sig mig engang fremmede er du en mand, en kvinde kan få til at smile”. Hertil skriver Knud Rasmussen: ”jeg måtte le højt. Venskabet med mine bopladsfæller var beseglet”.

Feltarbejde er ikke lutter smil og feststemning, det skete en gang imellem at en ubehagelig og også farlig situation opstod. Var det muligt fik Knud glattet ud med latteren, inuits problemknuser.

Omkring Kent Peninsula optræder den lille Polartorsk særlig talrigt og fiskes til vinterforråd og hundefoder. Torskens sjæl er udødelig og vender tilbage igen til havet, efter at legemet er spist. Lægger man nu sin fangst omkring sig i en cirkel, Alle med hovedet ind mod hullet i isen, vil man altid komme til at stå midt i en stime; Torsken kommer stadig tilbage og bider villigt på krogen. Foto Leo Hansen.

Et andet særkende og etnografisk styrke i Knud Rasmussens feltarbejde og forfatterskab er de mange personskildringer. I mindediget ”Det er Knud som er død” refererer Tom Kristensen til flere af Knud Rasmussens informanter, hvis liv vi kender fra hans skrifter: ”Pilekvisten og Klaringen, Auá med den snehvide Hund”. Gennem de skildrede personers liv og færden får vi et enestående indblik i de inuit kulturer og samfund 5. Thule ekspedition besøgte, ikke mindst kobbereskimoerne.

I bagklogskabens blankpudsede spejl

2020 blev året hvor identitetspolitikken invaderede både Nationalmuseet og Knud Rasmussens Hus, der nu ikke længere vil kendes ved ordet ”eskimo”. Knud Rasmussens Hus vil dog stadig bruge eskimo i sammenhæng med Knud Rasmussens arbejder og virke. Argumenterne for at bandlese eskimo er imidlertid tynde og ikke værdige for en forskningsinstitution.

En haltende argumentation

Fortalerne for identitetspolitikken mener, at eskimo er et diskriminerende ord som bør fjernes, fra omtalen af de arktiske folk man har kaldt ved dette navn. I stedet bør vi sige inuit som er disse folks eget ord for dem selv. Ordet inuit er bare ikke problemfrit, hvis man vil være politisk korrekt. Ordet findes ikke i Alaska, hvor inuit hedder inupiat og jupik, ligesom man kalder sig jupik eller eskimo på den russiske side af Bering Strædet. På østgrønlandsk findes ordet inuit heller ikke, her siger man livit og på Thule sproget noget helt tredje. Inuit sammenslutningen ICC stemte i tidernes morgen om man skulle kalde sig inuit, som i det østlige Canada og Vestgrønland og det blev vedtaget selvom Alaska stemte imod. Videnskabeligt har man brug for nogle overordnede kategorier og derfor ville det være klogt at fastholde eskimo ved generaliseringer bl.a. fordi den forskning historisk allerede er i anvendelse. Debatten i Grønland og flere steder i Canada viser, at der er mange holdninger til ordet eskimo og

mange bruger ordet i dagligdagen. Derfor virker det mærkværdigt, at forskere udefra har så afgjorte holdninger, når de pågældende mennesker det drejer sig om ikke har det.

Etnografiske feltarbejde

Den etnografiske feltarbejde metode kaldes deltagerobservation. Det udføres gennem længere ophold blandt de mennesker, hvis samfund og kultur man vil beskrive. Etnografen vil så vidt det er muligt lære sig sproget og deltage i hverdagslivet for at opnå en forståelse af den lokale viden, værdier og praksis set inde fra kulturen selv.

Feltarbejdet kan variere på mange forskellige måder, formet af emnet for undersøgelse og de spørgsmål etnografen i den forbindelse anser for vigtige.

Knud Rasmussen kalder dem kobbereskimoerne!

Ovenstående skrev jeg for at man kan begribe kompleksiteten i eskimo debatten. På den baggrund undrede jeg mig en hel del, da Nationalmuseet og Knud Rasmussens Hus proklamerede, at ordet eskimo skulle udgå. På Nationalmuseets hjemmeside få Knud Rasmussen tørt på i bagklogskabens spejl. Her kan man læse, at ” Knud Rasmussen kaldte forfædrene til Cambridge Bay’s nuværende befolkning for ”kobbereskimoer”.

Knud Rasmussen kalder dem Umingmaktormiut!

Imidlertid er det både forkert og rigtigt. Knud Rasmussen bruger betegnelsen

kobbereskimoer som overordnet og sam-
lende begreb for en lang række grupper.
Samme grupper omtaler han ved deres
egne navne for dem selv f.eks. Uming-
maktormiut og ahiarmiut. Nationalmu-
seet kunne altså med samme ret have
skrevet, at: ”Knud Rasmussen kaldte for-
fædrene til Cambridge Bay’s nuværende
befolkning for Umingmaktormiut” men
det valgte man så ikke, for så havde man
ingenlunde haft en spektakulær sag, der
kunne få opmærksomhed i pressen.

PS: Ordet eskimo har sine steder været
brugt nedladende men i Grønland må det
være længe siden. Her er et par sentenser
fra eskimo is debatten i den grønlandske
avis Sermitsiaq.AG:

”Kåle Siegstad: ”Bevar Eskimo, fjern
grønlænderstiv.”

”Anna Kuitse Andersen: ”I maj 1987
nåede vi en trup på 20 mænd og kvin-
der, som er både trommedansere og
korsangere fra Inngeratsileq fra Tasiilaq
nord Italien, hvor vi laver opvisning. Alle
dagene blev der talt om, at eskimoerne
er kommet osv., og alle var så fantastisk
søde og interessede i at se og høre om
Østgrønland og dets folk. Det var en
dejlig oplevelse for begge parter. Vi skal
og må aldrig være kedede af at vise, hvem vi
er som mennesker fra Grønland uanset vi
blev kaldt grønlandere eller eskimoer.”

”Ane-sofie Lodal Mikkelsen: ”Jeg er født
eskimo. Jeg vil blive ved med at været
eskimo. Jeg kan li navnet The eskimos”
(The eskimos en berømt grønlandsk rock
gruppe fra tresserne /Kilaasi)

Karl Davidsen: ”Qangaana Eskimo oqa-
sipilunngornikoq? Hvornår blev ordet
Eskimo til skældsord?

*) Se Qujangnamik (Tak til gæsten der
kommer) af Claus Oreskov, side 123
- Slædesporet Nr.28 Maj 2011 8.årgang,
samt: Avas smukke datter af Claus Ore-
skov, side 53 Slædesporet Nr.38 Septem-
ber 2014 11. årgang

En isbjørnetjeneste

*af Helene Brochmann, cand.mag. i sam-
fundsfag og eskimologi (uddannel-
sen har i 2019 skiftet navn til Grøn-
landske og Arktiske Studier).*

Undskyld min onkelhumor - det var
bare for oplagt. Et dansk firma har valgt
at omdøbe deres is ”Eskimo” til noget
andet, fordi de mener, at ordet kan virke
stødende på grønlandere. Og det har
så fået debatten til at eksplodere på de
sociale medier. Er ordet stødende, er
der grund til at blive stødt af det, er der
grund til at blive stødt af det, når det er
navnet på en is - eller er det endnu et
knæfald for krænkelssparatheden?

Når isfirmaet siger, at de har fået ”rigtig
mange henvendelser” fra grønlandere,
som synes at man ikke skal kalde en is
for ”eskimo”, må man gå ud fra, at det er
rigtigt. Man kan jo så spørge sig selv om,
hvorfor de synes det. Ordet er for længst
afskaffet som officiel betegnelse for de
arktiske folk, der nu med en samlebeteg-
nelse kaldes inuit, selvom de reelt består
af aleutter, yupiit, inuuppiat, tunumiit
- og inuit. Især de to førstnævnte grup-
per, der lever i Sibirien, på Aleutterne og
i Alaska, føler sig ikke som inuit, men det
er så en anden historie. Ordet eskimo
eksisterer dog fortsat som en historisk
betegnelse for disse folk, og ikke mindst

for dem i (for)historisk tid, i sproghistorisk sammenhæng osv.

Knud Rasmussen, der nok mere end nogen andre gav folkene i de arktiske egne et fantastisk image i Danmark og Europa, kaldte dem også eskimoer. I bogen *Den store slæderejse*, der angiveligt var den mest brugte konfirmationsgave på sin tid, skriver han fx: ”I denne bog er det eskimoen, der er helt.” (I øvrigt omtaler han dem fortrinsvis som ”folk” og ”mennesker”, modsat mange andre skribenter både dengang og senere, der konsekvent distanceret skriver ”grønlandere” om de mennesker, de beskriver i deres beretninger fra Grønland.) Jeg vil faktisk tro, at de fleste is-spisere her i landet forbinder ordet eskimo med noget positivt, nemlig et menneske, som i kraft af sin erfaring, intelligens, robusthed og store snilde var i stand til at overleve i egne, som de færreste europæere ville kunne klare. Se bare på nordboerne og de mange polarforskere, der bukkede under!

Nogle mener, at ordet kan opfattes nedsættende, idet de griber tilbage til etymologien, der er usikker, men hvor de mest pålidelige kilder peger på, at ordet skulle betyde enten ”dem der spiser rå kød” eller ”dem der går med flettede snesko”. At ordet stammer fra et indiansk sprog, er vist rimelig sikkert - de to folkegrupper var jo naboer i Canada, og havde selvfølgelig betegnelser for hinanden. Men skulle det virkelig være så nedsættende at blive betegnet som en, der spiser rå kød eller går i snesko? Og af nogen, som slet ikke kender den betydning af ordet? Dér kommer man på tynd is, om jeg så må sige. Argumentationen kalder på, at man så også, for selvransagelsens skyld,

lige ser på, hvad andre folkeslag hedder på grønlandsk. Indianer-naboerne blev kaldt eqqillit - dem med luseæg i håret, danskere hedder qallunaat - oprindelsen er uvis, det er formentlig enten noget med dem med store øjebryn eller store maver. Englændere, som man stødte på allerede i hvalfangertiden, hedder tuluit - hvilket enten kommer af, at de siger ”do you ...” hele tiden eller at der var så rodet ombord på deres skibe. Tænker man så som grønlander nedsættende om de pågældende folk, når man bruger de ord? Det gør man næppe, alene af den grund at ordenes oprindelige betydning fortaber sig i den daglige brug. Det væsentlige er, hvad folk mener med ordene, når de bruger dem. Det gælder også for ordet eskimo.

Nyheden om isens navneskift har selvfølgelig også ramt de grønlandske medier, og blandt andet har folketingsmedlem Aaja Chemnitz Larsen (IA) og sangeren Julie Berthelsen været ude med anerkendende ord om det. Aaja Chemnitz Larsen mener, at ”eskimo har en nedsættende betydning for mange, som kommer fra Grønland”, og begrundet det med den oprindelige betydning - ”kødæder”. Hun vil hellere kaldes ”inuit”. Det interessante er, at sagen slet ikke handler om, hvad man skal kalde grønlandere, men om hvad man skal kalde en is. Men det mener Julie Berthelsen ikke, hun siger netop, at ”i bund og grund handler denne debat ikke om isen, det handler om ordet og dets oprindelse - og et folks ønske om en ny term.” Nu kommer diskussionen på afveje, for det er et navn på en is, vi taler om!

Lederen i *Fyens Stiftstidende* 16. juli tager

også sagen op. Lederskribenten Peter Ammitsbøll anlægger krænkelsevinklen. Han harcellerer over, at ”på Grønland er man så krænket over, at der bliver solgt is under navnet Eskimo i Danmark, for grønlandere er nemlig ikke eskimoer.” Lignende observationer flourer alle vegne på Facebook, tilføjet en hel del verbal hoveddrysten. Man kan sige, at Aaja Chemnitz Larsen og Julie Berthelsen bekræfter iagttagelsen. Og det er dem, der får medicomtale.

TV2 ’s program Go’aften LIVE ville gerne med i dét spor, så de gik målrettet efter en kilde, som kunne uddybe krænkelsspesspektivet. Det fandt de også. Det interessante er, at de åbenbart ikke var interesserede i at finde ud af, om der var nogen, der mente noget andet:

Læser man i kommentarsporet til Julie Berthelsens og Aaja Chemnitz Larsens

udtalelser i netavisen Sermitsiaq.ag, er der så godt som ingen, der støtter de to eller vil være med i historien om de krænkede grønlandere. Til gengæld er der næsten 100 kritiske kommentarer. Her er et lille, sigende udpluk:

Qiperoq Lange: ”Qraa (= ”come on”) Julie, taama (= ”hold op”), hvorfor pive over en is navn - er du en af dem der nu er krænket over små ting?”

Jairus Lyberth: ”I og med at selve ordet ikke stammer fra Grønland og ikke bliver brugt internt i Grønland til dagligt, er det så rimeligt, at nogle få grønlandere der har klaget til firmaet, agerer smagsdommere på vegne af alle grønlandere i Grønland og i Danmark, og får fjernet betegnelsen - i Danmark?”

Rikke Lange skriver: ”Nu har jeg boet i Danmark i 40 år, og jeg har aldrig opfattet Eskimo som noget krænkende, det er bare en is?? I prøver på at lege politisk

9 t. · 🌐

Kalaallit KBH-miut/grønlandere i KBH

SØGES TIL GO’AFTEN LIVE I AFTEN:

Er du grønlander og kan deltage i aften?

Jeg har lovet at HJÆLPE TV2, da jeg ikke har lyst til at deltage og min holdning og mening er det modsatte.

Hej 🌐

Jeg er journalist på Go’aften LIVE.

Jeg leder efter en grønlander, som kan fortælle om, hvorfor det er et problem, at vi kalder en is for "Kæmpe Eskimo" og kan fortælle om, hvordan det vedholder en forældet forestilling om det grønlandske folk. Det skal være en person, der kan komme i vores studie i aften i Tivoli.

Kunne det være dig? Eller kender du en?

Mvh

korrekte, så det er til at brække sig over når man tænker på de problemer der vitterlig er!”

Karl Davidsen: ”Hvornår blev ordet Eskimo til skældsord?”

Viggo Johansen: ”Min identitet har jeg selv fuldstændig styr på. Jeg føler mig

kan ikke røre store ånder!”

Joori Lundblad: ”Qraah, drop dog offerrollen og kom videre”

Tønnes Kaka Berthelsen: ”Hvad er problemet med begrebet Eskimo? Når jeg er udenlands så er jeg enten Inuk eller Eskimo. Hvad er problemet? Hvis du ved (erkendt) hvem du er så er der

Ilulissat aug.-sep. 2014 Foto Helene Brochmann

generelt ikke dårligt behandlet. Hvilke betegnelser folk fra andre lande bruger, er ikke noget der berører mig, det er hvordan folk er, der betyder noget. Forresten, jeg kan rigtig godt lide Kæmpe Eskimo. Dens navn betyder overhovedet ikke noget for mig.” (oversat af HB).

Lisbeth Søvendahl Pedersen: ”Stå ved at vi er kødædere, vi elsker hvalkød, rå sæl, rensdyr og lam, stegt, tørt eller rådt. Lad dem dog bruge Eskimobetegnelsen, det

intet forkert ved det. I øvrigt var der et forskningsprojekt der viste at begrebet Eskimo historisk både har haft en positiv som negativ klang blandt inuitter både her som mod vest. Det er nok rigtigt at Eskimo har påvirket vore frænder i vest mere negativt end her i Grønland, derovre er ligestillingen på etnicitet en helt anden størrelse.”

Så hvor bringer dette os hen? Et isfirma har fået absurd meget medieomtale, og

det eneste grønlanderne har opnået - med god hjælp af nogle få talspersoner - er at blive hængt ud som krænkelsesparate. Måske er det fornuftigt nok, at en is ikke skal have et antikveret navn for et folkeslag. Men isproducenten kunne jo bare have ændret det i al stilfærdighed. I stedet har vi fået en helt igennem dum diskussion. Og firmaet kan siges at have gjort grønlanderne en is-bjørnetjeneste.

For ringe viden om Hans Egede

Af Mogens Hindsberger

Det er højst mærkeligt, at Hans Egede er blevet indblandet i Black Lives Matter-debatten. Det skyldes udelukkende, at der er for ringe viden om, hvad Hans Egede stod for. Hans Egede blev præst i Nordnorge i 1707 og kom allerede ved selve indsættelsen i strid med sin præstekollega. Striden mellem de to præster varede lige indtil, Egede tog sin afsked. Selvom kollegaen bar hovedskylden for striden, demonstrerede allerede den unge Egede, at han kunne være stejl og stridbar, hvad der også viste sig i hans senere virke i Grønland. Allerede året efter sin indsættelse læste Egede i en gammel grønlandsbeskrivelse, at det syntes, som om kristendommen var forsvundet fra Grønland, selvom den havde eksisteret i en katolsk udgave i nordbotiden. Det smertede ham meget at erfare det, men samtidig blev han meget opsat på at genindføre den kristne religion. Samtidig med sin præstegerning læste han de følgende år al den missionslitteratur, han kunne komme i nærheden af, og begyndte at overveje, hvordan en mis-

sionsindsats kunne gennemføres.

Egede harmedes, når han læste, at nogle missionærer ligefrem oprettede kolonier. I 1711 sendte han en skrivelse til kong Frederik IV med titlen ”De hedenske grønlanderes omvendelse”. Efter 10 års præstegerning tog han sin afsked i 1718 for at arbejde fuldtids med forberedelse af missionen. Det var absolut op ad bakke. Især fi-

Bea kravler til vejrs på den krænkende statue Foto Alu Petrussen

nansieringen voldte store problemer. Omsider blev der dog dannet et handelskompagni, Bergenskompagniet, som skulle begynde en handel med de lokale i Grønland, sådan som hollændere allerede i en årrække havde praktiseret det. I 1721 stævnedes tre fuldt lastede skibe ud fra Bergen med kurs mod Grønland. Det største af skibene hed ”Håbet”. Efter at være nået frem til Godthåbsfjorden fandt man omsider en lille ø, som egnede sig til overvintring. Man kaldte øen Håbets Ø efter det største af skibene. Egede prøvede med det samme at få kontakt med de lokale, som var meget frygtsomme. Sproget var naturligvis den største hindring. Hans hovedopgave var at prædike det kristne evangelium for grønlanderne, og forbavsende hurtigt lykkedes

det ham og hans sønner Paul og Niels at kunne kommunikere med dem. Han havde dog undertiden problemer med åndemånerne, især de falske, som ofte generede ham og hindrede missionen. En gang imellem blev Hans Egede så vred, at han pryglede disse heksemestre. Her kom hans temperament frem ligesom i Norge. Egede holdt fast ved Håbets Ø i syv år, selvom han syntes, det gik langsomt med missionen. Endnu værre var det med økonomien, fordi handelen gik dårligt. Hollænderne betalte de lokale højere priser end Bergenskompagniets folk. Valget for Egede stod nu imellem at opgive missionen eller meget mod sin vilje at knytte sig til en nyoprettet kongelig koloni – Godthåb ved det nuværende Nuuk. De følgende år blev meget vanskelige, fordi missionens og koloniens folk ofte havde forskellige interesser. Langt værre blev det, da et forsyningskib ankom til Godthåb den 20. maj 1733. Det bragte nemlig koppesmitte med. Det blev en katastrofe uden lige, og mellem 2000 og 3000 mennesker omkom.

Hans Egede og hans hustru, Gertrud Rask, arbejdede dag og nat på at hjælpe de syge med stor fare for deres eget liv. Det vakte stor beundring selv hos dem, der ikke tilhørte missionen. En grønlander, der ellers havde gjort nar ad Egede, sagde til ham på sit dødsleje: ”Du har både underholdt os med føde, når vi ikke har haft noget at æde, og begravet de døde, som ellers, hvis du ikke havde været her, havde måttet ligge for hunde, ræve og ravne. I særdeleshed har du undervist os om Gud, hvorledes vi skal blive salige, så vi nu glædeligt kan dø og vente

Hans Egede statuen med selvstyre bygningen i baggrunden Foto Alu Petrussen

et bedre liv efter dette. ”Dette er nogle ganske korte rids af Hans Egedes virke i Grønland og for grønlænderne. Hvis jeg skal konkludere, hvad der er fakta om Egede, vil jeg pege på følgende:1) Hans Egede var en ærkemodstander af al kolonisering, også koloniseringen i Godthåb, men valgte at blive for at kunne fortsætte sin mission.2) Hvis Hans Egede ikke havde gennemført sin grønlandsmission, er det næsten sikkert, at Grønland var blevet en hollandsk koloni, og så havde man ikke været i tvivl om, at der var tale om en koloni.3) Hvis Grønland var blevet en hollandsk koloni, havde det grønlandske sprog ikke eksisteret i dag som det eneste levende inuitsprog. Hans Egede bør blive stående både i

Grønlands historie og som statue.

Mogens Hindsberger er tidligere rektor og forfatter til bøger om blandt andet grønlandsk tro og livssyn og om Hans Egede i Grønland.

Blev første gang bragt i Kristelig Dagblad som debatindlæg 7. juli 2020

Spændende Grønlands bøger af Mogens Hindsberger:

”Grønlandsk livssyn i 1990erne” Museum Tusulanums Forlag, 1997

”Den grønlandske kristendomsopfattelse fra Hans Egede til vore dage” Museum Tusulanums Forlag, 1997

Af og om Hans Egede kan man bl.a. læse:

Hans Egede: ”Brudstykker af en Dagbog holden i Grønland i Aarene 1770-1778”

Hans Egede: ”Omstændelig og udførlig Relation, angaaende Den Grønlandske Missions Begyndelse og Fortsættelse, samt hvad ellers mere der ved Landets Recognoscering, dets Beskaffenhed, og Indbyggernes Væsen og Leve-Maade vedkommende er befunden”

Hans Egede: ”Det gamle Grønlands nye Perlustration, eller Naturel-Historie: og Beskrivelse over det gamle Grønlands Situation, Luft, Temperament og Beskaffenhed; de gamle norske Coloniers Begyndelse og Undergang der Samme-Steds, de itzige Indbygges Oprindelse, Væsen, Leve-Maade og Handtæring” Fr. Lynges ”Hans Egedes Levned”

B. Lynges: ”Hans Egede: kaládlit apustiliat suliaisalo kingunere : ukiut 250-íngorne-

rat pívdlugo naitsumik okalugtuarissak” Niels Fenger: Palasé Hans Egede i Grønland

Niels Fenger: Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721 – 60

Niels Fenger: ”Hans Egede Mindeblade om Grønlands Apostel”

Hans Christian Gulløv: ”Kampen om Sjælene”

Linda Lassen: ”Håbets år: historisk roman om Gertrud Rask og Hans Egede”

Moskusoksejagten i Kangerlussuaq

Vi tager en tur med på ren og moskusoksejagt sammen med Knud Rasmussen Selskabets mand i Nuuk, Alu Petrusen.

Fritidsfangere – er jægere som har fast arbejde men som supplerer hjemmets kødforsyninger gennem jagt.

Pilutak går tungt belæsset.

Foto Alu Petrusen

Der findes forskellige aftaler jægerne imellem. Alu og hans venner er altid enige om at dele hele fangsten, uanset hvem der lægger båd til. Udgifter til benzin og mad deler man. Patroner betaler hver

især, ligesom våbnene er den enkeltes ejendom.

Jagt-turen tager rigtig fat omkring 5 kilometer inde i landet i 570 meters højde. Her så Alu den ene moskusokse, som var alene. Undersøgte med kikkerten, hvor gammel den ca. var, som bl.a. kan ses på hvor sammengroede hornene er. Jo tættere jo ældre er dyret. Loven siger, at man ikke må skyde for gamle okser, de skal bruges til trofæ jagt og man må

Pilutak finder en høj sten at hvile byrden på, for at undgå at løfte kødet helt op fra jorden igen

Foto Alu Petrussen

heller ikke skyde for unge dyr.

Det var i forvejen aftalt mellem jagt kameraterne, at man skulle skyde hvad som dukkede op og informere hinanden gennem VHF radio. Således at man havde et overblik over, hvor meget kød der skulle bæres tilbage til båden.

Alu skyder oxen som ses på billedet. Dyret bliver skinnnet og parteret på stedet. Et arbejde der tager 1 -1/2 til 2 timer. Kødet bundtes sammen og ved hjælp af hjemmelavede bæreremme bæres den lange vej tilbage til båden. Op og ned ad fjeldet i et ujævnt terræn. Man følger oldgamle stier som dyrene og jægerne har udnyttet gennem lange tider. Sporene er

markeret med små varder af hvide sten, så jægerne kan finde frem. Der hvor

Alu Petrussen bærer to sæt Moskus koller bundet sammen til en bylt.

Foto Kim Jensen

jorden er hård kan man ikke lave spor. Det blev nødvendigt at gå flere gange og omkring kl. 12 var jægerne nødt til at stoppe og pakke kødet ind så ræve og ravn ikke fik fat i det. Kødet hentes dagen efter, hvor jægerne tager alt sammen på nakken, så de skal gå en gang og ikke flere gange som dagen før.

Fritidsjægerne får et godt økonomisk udbytte, men det drejer sig lige så meget om en grønlandsk livsstil som flere af jægerne har dyrket siden deres drenge år.

Rensdyrjagten i Nuukfjorden.

Rensdyrjagten er tilladt fra 1. august til 31. oktober.

I slut september tog Alu og to venner på rensdyrjagt, hvor de overnattede på Alu's båd BRAJ i Godthåbsfjorden. Det var en vellykket jagt. 3 dyr blev nedlagt så der var et helt dyr til hver.

Turen startede godt med masser af dyr i kikkerten så vennerne var straks klar til den gode fangst. Desværre blæste

vinden i den forkerte retning så dyrene kunne lugte jægerne og straks flygtede. Det betød, at jægerne måtte gå en stor bue uden om dyrene så de kunne komme tæt nok på dyrene og skyde dem mens de var i den rigtige vindretning. Rensdyr har en særligt god lugtesans som betyder, at de flygter så snart de lugter mennesker. Derfor skal jægeren altid være i modvind i forhold til dyrene.

*Bea med sit første rensdyr
Foto Alu Petrussen*

Da jagtkammeraterne endelig var kommet tæt på dyrene i den rigtige vindretning, var dyrene så optagede af at gumle løs, så jægerne kunne komme tættere på og dermed få dyrene på skudhold. Jægerne nærmer sig langsomt og stille dyrene enten til bens eller ved at mave sig frem afhængig af situationen. Jagtkammeraterne var heldige straks at få

ram på et dyr og fordi dyrene ikke kunne orientere sig om hvor lyden kom fra pga genlyd i fjeldet så fik de hurtigt ram på de næste to.

De kunne have skudt flere dyr men undlod da de vidste af erfaring at den store opgave med at flænse, partere dem i to dele og derefter i bæresele slæbe forkroppen mens bagkroppen lægges over skulderen var tung. Så starter den lange tur på ca. 3 timer tilbage til båden. Det er en tur på 8 km i ujævnt terræn op og ned ad fjeldsiderne.

På turen holdes pauser og for jægeren er det vigtig at finde en stor høj sten, så man kan spare på kræfterne, når man sætter sig og rejser sig med dyrene på ryggen.

Endelig nås båden og kammeraterne hviler sig for at være friske til endnu en jagtdag dagen efter. Desværre vågnede de til sne og uvejr, så de besluttede at tage direkte hjem med fangsten. Det havde været en god jagttur hvor jagtkammeraterne tilsammen så mindst 30 dyr.

Ugen efter tog Alu sammen med sin Datter Bea til samme sted for at jage rensdyr. Ikke en eneste ren var i sigte. De vandrede i timevis og besluttede at gå tilbage før det blev mørkt. Pludselig ser de et rensdyr på flugt fra andre jægere i området. De løber i den retning som de ved, at dyret vil følge fordi rensdyrene altid løber i en særlig retning for at komme op på fjeldet. Rensdyret stopper for at orientere sig og i det øjeblik skød Bea rensdyret. Bea har så fanget sit første rensdyr. Normalt skal man selv bære sin fangst ned, men Alu synes de skulle hjælpes ad, så han bar forkroppen og Bea bagkroppen.

Møbelsnedker og sygeplejerske på én gang.

David Kristoffersen, Nanortalik

David Kristoffersen fra Nanortalik fortsætter her sin livshistorie om lærertiden i Danmark og Samfundet for Vanføre. Du kan også høre en del af fortællingen som podcast på Soundcloud.

Der ligger flere udsendelser på Soundcloud fra Knud Rasmussen Selskabet. Bare søg på Soundcloud, og når du er inde på Soundcloud, søger du på Knud Rasmussen Selskabet, så kan du se alle udsendelserne og der kommer jævnligt flere.

Jeg boede som sagt i Ryesgade 131 og i gik i skole på Esplanaden 34. Min plejemor var Marie Vestergaard. Vi var kun drenge dér, og der var omkring 10 drenge, hvis familier boede i Jylland, på Lolland-Falster og Færøerne foruden mig fra Grønland. Til os drenge var der tre værelser og en spise-og dagligstue. Man går ind til Marie Vestergaard på vej fra soveværelset til spisestuen. Der var også badeværelse, køkken og lokum. Det hører alt sammen med til Samfundet for Vanføre. Hver torsdag tog Marie Vestergaard mig med til torsdagskoncert i Radiohuset. Alle de, der kom om torsdagen, det vil sige mest gamle damer, begyndte at kende mig, og orkesteret begyndte at kende mig. Jeg fik autografer fra kendte personer som Gunnar Nu Hansen, Knud Lundberg osv. Jeg gik også selv til klaverundervisning og dans hver uge. Alle handikappede skulle lære dans. Jeg havde jo lært noder i forvejen, så jeg henvendte mig til en privatlærer for at få undervisning i klaver.. Men det blev nu for langt for mig at cykle til Bagsværd. Nogle gange kom der også skuespillere

hjem hos os og spiste med os. Vi var også tilknyttet fodboldklubben KB, som gav besked når to eller tre drenge kunne komme med til udekampe. Selv spillede vi også firmafodbold hver weekend i Vanføreklubben. Vi blev også inviteret i det Kongelige Teater. Alle invalide kom ud at rejse med ambassadebiler til Sverige over Helsingør og kørt til Kullen, hvor vi kunne bade. Der var også mange aktiviteter på Esplanaden. Man kunne gå i frimærkeklub, til ridning, spejder, svømning og orgelspil. Jeg har både svømmeprov og Danmarksmerke i svømning. Det har jeg haft stor glæde af. Jeg har f.eks. reddet to drenge her ved Nanortalik i en sø. En gang var min lillebror Arkaloraq og en anden ude efter mågeæg i en sø ved Papikatsuk og var ved at synke. Jeg svømmede ud efter dem og reddede dem, og Arkaloraq lever endnu. Jeg har også engang reddet en dansk mand, men nu ikke ved svømning. På Nakkebøllensanatoriet var der en mand, der ville begå selvmord sammen med en østgrønlandsk pige. Han havde taget et vådt håndklæde rundt om halsen, så det strammede. Jeg slog ham, så han faldt om og løb efter lægen. Lægen forklarede politiet, hvad der var sket og de roste mig.

Det var ikke kun den lange tur til Bagsværd, der afholdt mig fra at gå til klaver. Der var jo også en dansk pige, jeg var så interesseret i, at jeg opgav musikkarrieren. Vi gik i skole med en pige, som hed Anne Kruse, og hun var kusine med en køn pige fra Ballerup, der hed Birthe. Vi drenge blev inviteret med til Annes fødselsdag, og jeg kom til at sidde sammen med Birthe Madsen, og vi blev interesseret i hinanden. Anne kom på besøg om

aftenen og tog Birthe med, så vi kunne komme i kontakt. Det blev så til, at Birthe kom hver weekend for at gå i biografen med mig. Der er mange biografer i København. Efter man er fyldt 16 år må man se ”forbudt for børn” film. Første gang måtte jeg dog ikke, da jeg var for lille af vækst og ikke havde legitimation med. Vi sagde til Marie Vestergaard, at vi skulle se den og den film. Vi købte billetter og programmer og læste programmet, så vi kunne handlingen udenad. Vi så ikke filmene, men kissemissede i stedet for og kom hjem ca. 2 timer efter vi tog afsted og genfortalte så handlingen til Marie Vestergaard. Vi sad som regel på en bænk, læste, kissemissede, læste, kissemissede osv. Det var en dejlig tid. Vi fik en gang en skideballe, fordi vi var på det gamle kaserneområde og en politibetjent smed os ud.

I 1963 sagde jeg, at jeg gerne ville i lære. På Esplanaden kunne man komme i lære som fotograf, kontormand, finmekaniker og meget andet. Udenfor Esplanaden var der et tømrværksted. Min far har selv bygget sit hus, og jeg ville også være tømrer. Min far byggede selv huse og både, og jeg ville gerne være som min far. Det lykkedes mig at starte i lære som tømrer i en baggård i Istedgade, men lægerne

sagde nej, fordi jeg ikke måtte bære tunge ting på grund af hoften. Samfundet for Vanføre havde mulighed for at tilbyde læreplads i Dr. Tværgade som møbelsnedker, så efter 4 år blev jeg udlært møbelsnedker. I læretiden blev jeg en dag smidt ud af min mester. Svendene ville drikke bajere kl. 3, men det brød mester sig ikke om. ”David du skal rejse dig, du må ikke drikke her på værkstedet” sagde han. De andre rejste sig ikke, og jeg blev smidt ud. Jeg fandt noget andet arbejde, men Grønlandsministeriet skrev, at jeg skulle tilbage igen som møbelsnedker. Til svendepøven skal man tegne og udføre sit svendestykke. Jeg tegnede et serveringsskab med skuffer og hylder af palisander og lyst træ indvendig. Skufferne skulle passe lige på et kussehår (møbelsnedkerslang) og palisanderen skulle være lige så glat som en nonnemave. Det blev vist på Københavns Rådhus. Alt skulle laves i hånden. Jeg skulle også lave lakprøve på et skakbrædt. Svendebrevet blev overrakt på Frederiksberg Rådhus. En dansk kammerat fra samme værksted blev færdig samtidig med mig, men med meget dårligere karakterer. Måske er jeg den første grønlandske møbelsnedker? Min kammerat kom til Amerika, da man gerne ville have udlærte danske møbelsnedkere. Da jeg var udlært sendte jeg telegram hjem til man far i Nanortalik, at nu var jeg møbelsnedker, men der findes ikke et grønlandsk ord for møbelsnedker. Min far åbnede telegrammet og opdagede, at jeg var færdiguddannet, men han vidste ikke, hvad en møbelsnedker var for noget. Han kendte kun sygeplejerske og råbte ud i Nanortalik: Min søn er lige udlært sygeplejerske!

KNUD RASMUSSEN SELSKABET

Bestyrelse:

FORMAND

CLAUS ORESKOV

30722576 • kilaasi.oreskov@gmail.com

NÆSTFORMAND

JACOB MOTZFELDT KYED

53535025 • jkyed@hotmail.com

KASSERER

NANCY PEDERSEN

40307409 • nancypedersen@live.dk

SEKRETÆR

BIRTE HAAGEN

30528235 • tinok.birte@email.dk

BESTYRELSESMEDLEM

ERIK FLEISCHER ("BARN")

40797921 • barn.fleischer@gmail.com

SUPPLEANTER

JYTTE BLOCH-KELSEN

45819695 • jytte-bloch-kelsen@privat.dk

NAJA MIKKELSEN

nm@geus.dk

KNUD MICHELSEN

39627781 • knud@michelsen.mail.dk

Redaktionen af Slædesporet
– udgøres af bestyrelsen med
Claus Oreskov
som ansvarshavende redaktør.

Alle henvendelser vedr. udgivelsen
bedes rettet til redaktøren
info@infonor.dk

ISSN 1603-9246

WWW.KRH.DK

Kunst i læ af polarcirklen

Denne elegante ulu fra Alaska er lavet af Tuthrak Nashalook. Hun er født omkring 1881. Boede i 1940 i Unalakleet og var gift med Chief Nashalook og har datteren Helen Nashalook samt barnebarnet Andrew Nashalook. Andet ved man ikke om denne gudbenådede kunstner. Hendes ulu kan i dag ses på Hood Museum of Art, der ligger i Hanover, New Hampshire, USA. Museet viser den kulturelle kompleksitet og kunstneriske mangfoldighed og nutidige kulturelle udtryk fra urfolkene i hele USA, Canada og Grønland. Den arktiske del af samlingen er på ca. 4.000 genstande. Håndtaget på denne ulu er lavet af hvalrostand og udskåret med billeder af de dyr, den var beregnet til at tage under behandling. At designe værktøjer og våben med udskæringer viste påskønnelse og respekt for de dyr, der havde tilbudt sig selv som mad og tøj til en familie. At lave smukke udskæringer på redskaberne som blev brugt til fangst eller bearbejdelse af fangsten gav derved jagtlykke.

